

J. E. RUBIN:

SPOMINI NA LJUBLJANSKO BARJE.

Barje in njegova poezija.

pozabljena je moja vas in njena zgodovina, kot je za svet pozabljena naša domovina. Morda se kdo pelje mimo, pogleda staro zidovje okoli cerkve, ostane nek iz turških časov, pogleda na oba griča nad dolino in gre mimo. Pravijo, da ima naša dežela svoje zaklade skrite, da jih pokaže šele tistemu, ki si jih v njej poišče. So pa baje čudoviti. In včasih, ko sem doma gledal lepoto svoje domovine, nisem vedel, da jih gledam zato, ker so lepe; gledal sem iz navade. Tam smo živeli in rasti v mladosti. Lepo je bilo, kot ne bo nikoli več. Zjutraj sem stal na rosnih travah in gledal na vzhod. Solnce je vstajalo nad meglami, ki so pokrivalo dolenske griče, izginjale so meglice bolj in bolj in se gubile, solncu so se odkrivalo zelene glave okroglih gričev. Lepo je bilo vse to; zagledal sem se in se zamislil in se spomnil, da plava solnce iz globoke Turčije in sem mislil tja... Zvečer sem stal na domačem pragu in gledal na zahod. Solnce je tam daleč tonilo za Krim. Vrhovi dreves na Krimu so ga zakrili, rdeča zarja je obrobila temni Krim. Krim mi je bil konec sveta. Do tja je segel pogled, naprej ne več. Govorili so, da je za Krimom Rim, kamor solnce zahaja. Sedel sem na prag in se včasih zagledal v tisto večerno nebo nad Krimom. Čudovito lepo se je izpreminjalo, rdelo je in rumenelo, vmes pa so ga prehajale razne blede poteze, ki so sčasoma posivile celo večerno zarjo.

Tako je bil konec dneva. In Krim se je stemnil in v dalji sem videl samo nerazločen, črn rob, za katerega menda pada nebo. Tudi

Ljubljana leži proti tisti strani, so govorili. V Krimu gre železnica, so rekli otroci, ki niso nič vedeli. Kadilo se je včasih v tistem temnem Krimu, pa smo mislili tako. Ob enajstih dopoldne si krimski mož kuha kosilo. To smo videli vsak dan. Sredi Krima se je pokadilo, dim se je počasi vil nad gozdi. Strašili so nas s krimskim možem. Predstavljali smo si ga kot velikansko postavbo z gorjačo v roki in izpraševali, koliko si mora skuhati, da je enkrat sit. Smejali so se nam. Kadar se je v Krimu kadilo zvečer, so rekli, da krimski pastirji kurijo. Včasih pa se ni kadilo v Krimu, ampak pod njim. Velikanski oblaki dima so se valili počasi, leno v ozračje. „Morost žgo“, so rekli ljudje. „Morost gori... Požigajo.“

Takrat sem prvič slišal o „morostu“.

Včasih smo stopili na hrib nad vasjo in smo gledali tja, kjer so požigali. Daleč se je videla barska planjava, nad njo pa so se vlačile lene meglice težkega dima na dolgo in široko in le tu pa tam se je dvigal kak oblček v zrak. Krasen je bil ta pogled. Nekoč nam je bil pravil neki starec o daljnih deželah, kjer zažgo gozde, da gore cele mesece, cela leta. Čudili smo se in komaj verjeli. Ko smo gledali na barje, smo se spomnili teh pripovedi in daljnih dežel z gozdovi...

Nekaj nepozabnega je bila tista slika, ko je zvečer zašlo solnce in so jeli dimi plavati nad barjem. Zakaj zažgo barje, tedaj še nismo vedeli. Včasih smo zažgali na njivi krompirjeve brajde in so gorele ravno tako. Ob tleh se je plazil dim, kot da bi bil hudoben in bi iskal ljudi, da bi jim trpinčil oči. Kakor hudobni duh se nam je zdel. V „Zgodbah“ smo videli naslikan tak dim pri Kajnovi daritvi. Tako se nam je zdelo na barju. Včasih so se dimi razgnali po

vetru, prikazala se je meglena, sivozelena zemlja, tuintam se je dala videti kaka koč med dimom, drugače pa je bila cela plan pokrita. Kadar se je dim razlil čez sredo, se je odprla zapadna plat in videlo se je v vznožju zapadnega obrobnege pogorja nekaj belega. Rekli so, da je Ljubljana. Včasih smo bili na hribu, ko je bil „morost“ čist. Lep je bil razgled po njem in že takrat se mi je oglašala želja, da bi šel v to deželo. In kadar sem gledal zvečer proti Krimu, sem mislil na barje, ki leži pred njim.

* * *

Nekoč so prišli k nam barski pogorelci. Požar na barju je bil prav pogosten. Prišli so po vaseh okoli barja in smilili so se vsem. Drugače niso prišli k nam, le tuintam je pripeljal kak „morostar“ na malem vozičku s suhim konjem šoto naprodaj. Največkrat je k nam prišel v vas „grmiški čednik“ Miha. Bil je še mlad in nekoliko bolan na umu. Znal je igrati na harmoniko. Hodil je po vasi in se neumno smejal. Otroke-nagajivce je podil s palico. V rdeči culi je nosil kose kruha. Tuintam so mu dali krajcar. Popoldne je vse zapil in zvečer je izginil iz vasi. Tikal je vsakega, in ko je govoril, se je vedno smejal. Pozneje sem nekoč bil na barju in sem ga videl, ko je pasel grmiško čredo. Zjutraj je bilo. Zadnje megle so se plazile proti gozdom in rosna trava se je blesketala. Čeda se je pasla, in Miha je hodil s palico pod pazduho, s pipo v ustih okoli čede in kričal imena svojih krav. Smejal se mi je, ko sem šel mimo, kot se je smejal vsakemu človeku, otroke pa je napodil. Ko sem se potem ozrl nazaj, je stal sredi ceste, gledal je čez barje in pel z visokim glasom:

Ne bom se možila
na visoke gore,
ne bom je nosila
na glavci vode ...

Spominjam se, da je rad pel to pesem, kadar je prišel v našo vas ... Kadar se je napil, jo je igral na harmoniko in zraven je pel s hreščečim glasom. Miha je bil otrok barja. Menda se je tam rodil v neki bajti

in je prišel na Grmišče za črednika. Bil je, kot so vsi taki ljudje. Zjutraj je na vse zgodaj trobil po vasi in budil dekletke, da so pomolzele. Ko je vstajalo solnce, je imel že čredo na barju. Zagledal se je v tiho jutranjo planjavo in si je peval. Podnevi je spal ali vasoval. Popoldne pa je zopet pasel na barju in prepeval. Zelo je ljubil godbo. Mislil je, da nihče lepše ne igra, kot on ... Kadar je godel, je položil glavo prav na svoj meh, da je vžival sladke glasove svoje godbe. Zabavljaj je potem čez vse godce, kar jih je poznal. Dražili so ga, da ne zna, in takrat je bil žalosten ... Videl sem ga v krčmi, ko je pil in pel s pijanci, pa so mu rekli:

„Slabo znaš, Miha, slabo. Meh je zanič.“
Postal je žalosten in je zaigral in zapel:

Moj pušlec je frišen,
pa nič ne diši,
kako bo pa dišal,
ko ljubezni nič ni.

Nato je položil harmoniko na klop in se ni več zasmel; pil je in se nazadnje pijan izgubil iz sobe; menda je šel na svoje barje. Tam je godel in poslušal sam in zdelo se mu je lepo in nihče ga ni dražil. To je bil prvi original z barja, ki sem ga videl. Pred nekaj zimami je zmrznil na poti od Panove vasi do Sel. Svet je tam raven in močvirnata ravnina se razprostira ob gozdu. Čez štiri dni so ga našli. Ležal je ob robu gozda in harmonike je imel v naročju, zavite v rdečo ruto ...

* * *

Včasih je prišel k nam „kralj barja“; ta je bil Jozle. Bil je zmešan. Smejal se je vsem in govoril ni nič. Rdečo staro kapo je nosil in rože na nji. Poleti smo ga videli malo-kdaj; ležal je na barju in se klatil okoli koscev in dobro mu je bilo. Zima ga je prignala v vas. Bal se je ljudi. Znal je neko pesem, in kadar jo je pel, je čudno vrtel oči, potem pa, kot da se je nečesa domislil, se je strahoma ozrl in, če je mogel, je zbežal. Če so mu rekli, da gredo cigani, je takoj izginil za vas in čez polje v gozd, od tam

pa na barje. Bil je človek pri tridesetih letih, in nihče ni vedel, od kod in kaj je. Ljubil je uniforme in je imel skoraj samo uniformsko ponošeno obleko. Bal se je orožnikov, češ, da ga ne pripoznajo. Neko zimo je spal v svoji lupi na barju in je tam zmrznil. Čudna usoda teh barskih ljudi!

Tam je bil doma tudi umetnik Mehej, ki je nosil bogove okrog. Poznali so ga, in prijatelji so bili z njim vsi, ki so bili radi v krčmah. Mehej je rad plačal za pijačo. Ker ga je metalo, so se ga bali. Hodil je nerodno, kot bi se metal. Prikazal se je vsako leto v vas. Nekoč ga ni bilo več. Vrglo ga je in je tam umrl. Samo bogovi na križpotjih in po kotih v hišah spominjajo še nanj. Stari njegovi prijatelji, vinski bratje, se ga spominjajo včasih...

Še par ljudi te vrste smo imeli, ki so prihajali z barja. Vsi so bili taki čudni ljudje, da so se jih bali otroci in psi so za njimi lajali. Čudno so se vtisnili vsakomu v spomin, kdor jih je videl: same dobre, izgubljene duše. Peli so, pili, živeli svoje življenje v nekakih sanjah in se bali ljudi, ki so jim kalili veselje s svojo hudobnostjo. Taka je sploh duša Dolenjca, a barjani so imeli nekaj posebnega. Čudni so bili ljudje, ki so prihajali iz tiste dežele pod Krimom, ki so živeli na tisti lepi, dolgi planjavi in nosili seboj vse znake svojega domovja. Hodili so po dolgih potih, uživali tiha jutra in bujne večere, zasanjali so o nečem, kar je tam, bogve kaj, mislili so na tisto, pravili so, svet se je smejal, in zmešalo se jim je; pa so zasovražili svet, ki jim niti lepih sanj ne privoščil. Zato so se klatili kot izgubljeni, brez miru, ter iskali tolažbe v pijači. In nazadnje je smrt končala njih sanje in pokazala jim celo resnico sveta. Ne bi si jih mogel misliti brez barja in tudi barja ne brez njih.

Ne more mi izginiti iz spomina slika: Jasno jutro sije na barju... Rosa se svetlika po travi, gorek veter budi šum po travniku, tiho beže vode po jarkih... Nikjer človeka... Tam na vzhodu se je razgubila čreda po senožetih... Tuintam zamuka

krava... Oglosi se pesem: Črednik Miha hodi ob jarkih, gleda po planjavi in poje:

„Ne bom se možila“

ali pa ponavlja:

Kako bo pa dišal,
ko ljubezni nič ni...

In ko pomisli, kaj je zapel, gre zamišljen čez senožet, zagleda se v Krim ali pa v nebo. Tisoče škrjancev poje nad planjavo. In Mihov šumi po glavi pesem, ki je ne zna noben godec... V nedeljo bo šel v vas in jo bo zagodel... Pa gre in se mu smejejo in pravijo, da ne zna... In drugikrat tava nemirno po barju in misli, zakaj ne pripoznajo, da zna... Revež je in svet je neusmiljen do revežev... In zato sovraži Miha vse, kar je tam za griči izven barja... Tu je pa srečen, sam, poje si in igra in zove krave po imenih...

* * *

Poldne leži po barju. Vse je mirno, niti sapice ni, da bi se v njej gibale bilke visoke trave... Tuintam se vzdigne lena vrana s srede senožeti in zleti kričeč na drevo. Grmičevje ob jarkih — vse molči; kdove kake ptice se senčijo v vejah — vse spi opoldne. Tam v senci dreves je nekdo vstal. Jozle gre leč v drugo senco. Gleda po lepi planjavi, in kdove kaj sanja njegova neumna pamet. Ves je v uniformi, rože ima na kapi. „Kralj, stepni kralj“, si misli in sanja, ker je neumen. On vé, da ga ljudje ne pripoznajo, ker so hudobni. Pa je, on se zaveda, da je kralj. Vrane se zbudé na drevesu, ki stoji osamelo ob senožeti, da si v njem odpočijejo kosci. Jozle gleda za vrani, ko lete čez plan. Smeje se in dobro mu je. Če vidi človeka, se obrne v drugo stran, blizu koč ne hodi. Prišel je do drevesa. Lepa senca je tu, trava dišeča, visoka. Leže in sanja dalje o svojem kraljestvu... Ščurki in cvrčki po travi, kot da pojo njemu, vrana se je vzdignila v len polet čez planjavo, in zdi se mu, da kriči: „Kralj, kralj!“ v svetem strahu; jata vran se vzdigne čez barje in naznanja dalje, da se je prelegel

Jozle kralj... Sraka prileti na drevo, da ogleda, če ima „kralj“ kaj dosti svetlega. Raztrgana je njegova obleka, a gumbi se svetijo. Nevedni sraki je to všeč in glasno se zasmije „kralju“... Vročina je prevelika, Krim je v dimu. Iz zemlje puhti, komaj da dobiš sape. Veter zaveje in ohladi ozračje. Krim pošlje oblak, in božji dež izpere „kralju“ obleko, če si jo je umazal na prostih tleh. Kralj izgine v prvo lupo za seno in čaka, da posije solnce ter mu posuši obleko. Solnce posije in krasna je cela ravnina...

* * *

Večer je in ljudje se prikažejo na potih. Tuintam so delali na barju. S kravico pelja „morostar“ voziček s celo družino domov. Sčasoma se zasvetijo lučice po kočah in noč pade na barje. Mehej se vrača bogvé odkod... Negotov mu je korak, — pil je. Ni srečen, ker ne more, kar bi rad. Tu sanja, kaj bo, kako bo, in dobro se mu zdi... Pesem mu sili iz srca. On ni pevec; rad posluša, ko drugi pojo. Tovor z bogovi je poln. Slaba kupčija, dolžan je tuintam. Zvezde se pokažejo nad Krimom, iz dolenjskih gričev se prismeje mesec. Lepa noč. Hodil bi celo noč in mislil... In Mehej gre dalje v noč, dokler si ne odpočije v leseni lupi, na mehkem senu. Daleč ob robu barja se oglasi fantovska pesem...

Nepozabni so ti vtiski. To je barje, to so njegovi ljudje. Spadajo vkup, razumejo se in srečni so na barju.

Taka je bila bajna dežela, ko sem jo gledal v mladosti. In ko sem gledal zjutraj na vzhod, ko so se gubile megle za dolenjske griče, sem slutil, da je tam mnogo ljudi te vrste, ki hodijo po dolinah, sredi polj, se prikažejo v vasi in izginejo. Vsi so taki: mehke duše pod trdo, neusmiljeno zunanostjo.

* * *

Včasih smo se peljali v Ljubljano po Dolenjski cesti. Voz je drdral za vozom skozi jutranjo meglo. Gledali smo na barje.

Gosta megla je ležala po njem. Kadar smo se zakesnili, smo videli do pod Krima, do Iga.

„Barje se pogrezuje“, sem slišal govoriti. „Včasih se je videla samo streha izanškega zvonika, zdaj pa se vidi cela cerkev in vsa vas.“

Zelo me je to zanimalo. Na zahodu je bilo vse zagrnjeno z meglo — tam je bila Ljubljana. Iz potov, vodečih na cesto, so prihajali „morostarji“ s šoto na vozeh. Odkrivala se je podoba za podobo...

Mala hišica, obdana od vseh štirih strani z drevjem, obložena ob stenah z drvmi, deskami in hlodi... Skoraj vsaka je taka. Kuretina se pase po travi okoli koče, mačka se oblizuje na solncu, pes se podi za vrani. To je barska kočica. Majhna, nizka, s štirioglatimi okenci, z raztrgano streho, lesena ali polzidana. Nedaleč stoji kozolec, podprt od vseh strani, da ga ne podere burja, kadar pride s Krasa. Majhne njivice leže ob koči, dalje v barje pa se razprostirajo dolge senožeti. Vse je prepreženo z jarki, ob njih pa so redka drevesa, grmovje in steze ob njih. V dalji zapaziš celo vrsto brez, kot redek, sanjav gozd. A to je daleč. Tako smo gledali barje od daleč, in lepo je bilo.

* * *

Poleti je bilo. Pokosili so bili seno. Sušili so dva dni in ga spravili v kopice. Vlil se je ponoči dež, in kopice so splavale po vodi. Hlapec Jaka je stopal z grabljami na rami pred menoj in je bil nevoljen.

„Vsako leto tako“, je godrnjal, „trikrat ga nisem v svojem življenju spravil srečno domov. Vlije se dež, voda preplavi barje in odnese kopice, pa jih lōvi, če hočeš!“

Prišla sva na barje. Jarki so bili polni vode. Tuintam, kjer je bil svet nižji, je ležala cela plast pod vodo. Koče so zidane na višjih mestih, da jih voda ne doseže; pri velikem nalivu pa pridejo tudi koče v vodo. Prebivavci koč so čistili jarke, da bi se voda odtekla, a pomagalo je malo. Kam naj odteče, ko je drugi jarek tudi poln? Po vodi

plavajo različne stvari: šota, les, trava, lan, kopice sena, gnoj, vmes pa se bori na življenje in smrt kak mramor ali drug majhen poljski prebivavec. Popoldne je voda jela upadati. Kopice so bile splavale daleč naprej. Gazili smo po lesenih mostovih in po nakôpih ob jarkih ter jih po vodi pripravili h kraju. Pust je tak dan na barju. Vse je prazno in le vode ležé leno nad travniki in poljem, in če posije solnce, se posveti in zažari po vseh jarkih stoječa voda. Iz nje pa molé drevesa, grmovi, in tintam kot na otoku barska kočá s kozolcem, obdana z drevjem. Krim gleda čmerno čez barje; on ga je polil z vodo, kot da bi si želel jezera pod seboj.

Drugače so poletna jutra krasna na barju. Zgodaj zjutraj drdra voziček po suhi barski cesti. Kosci se peljajo. Prvi dan se žari na vzhodu in obsveti planjavo; megle se začno vlačiti po barju in zakrijejo daljavo. Ustavijo se kosci na senožeti, privežejo konja k vozu in ôsla zapoje svojo pretečo pesem ob kosi. Kosci zaukajo. Daleč odmeva njih glas v jasno jutro. Tam nekje v daljavi se oglasijo drugi kosci. Prehiteli so jih oni in veselo ukajo, da odmeva v jasno poletno jutro. Visoka trava leži pred kosci. Pusta je, kot celo barje. Po pet se jih vstopi v vrsto in jo „mahajo“, kot pravi njih pesem:

Jaz pa prav počas'
jo režem in kosim...

Daleč se sliši hrskanje kos, kot vesela poletna pesem, ko pada mokra trava pod njih ostrino. Preden solnce prežene jutra hlad, mora ležati trava, senožet mora biti pokošena. Kdo bi kosil pri vročem solncu? Pravi kosec ne. On ljubi zgodnje jutro, da pokrije rosa njegov hrbet. Zjutraj jim pripeljajo grabljice zajutrek. Cel dan obračajo in suše. Izvedenci se ozirajo na Krim. Daleč na okoli je Krim vremenski prerok. Če ima Krim „kapo“ na vrhu, bo dež, če je Krim čist, bo vreme lepo. Pitno vodo prinesejo seboj, ker na barju ni dobre vode. Ker je pa košnja na barju tako vesela, prineso še rajše kislega cvička, in cel dan se sliši pe-

vanje in ukanje veselih koscev. Čez noč ostanejo kosci na barju, da podero drugo jutro drugo senožet. Vesele so zanje te noči. Celo noč pojó; če si upajo, pa gredo tudi v bližnjo vas.

Starejši jim pripovedujejo svoje spomine s košenj na barju: o strahovih, o bojih, o čudnih slučajih. Kaj si vse ne izmisli naš človek! Za strahove vé povsod, za čarovnice in spomine se zanima čez vse. Bogato domišljijo ima. Hlapec Jaka je pravil take reči; pripovedoval jih je kot sveto resnico. Na barju je bil doma in celo mladost je preživel tam. Veroval je v čarovnice in pravil, da so na barju najhujše mlečne čarovnice, poljskih pa da je bolj malo na barju, zato pa toča tako pogosto ne pobije. Tudi v strahove je veroval.

„Strah je strah“, je pravil, „išče samote in človeka išče na samem. Prižgi ponoči ogenj na barju, in boš slišal, kako vse upije in cvili okoli tebe. Dó še so. Zvečer ljubijo luč. Kdo vé, kaj vse spi pod nami, po čigavih grobovih hodimo. Pravili so, da je bilo tukaj včasih jezero. Potonili so ljudje in pomrli. Vse se je izpremenilo v blato in se strdilo. Kdo vé, kaj leži pod nami? In stari pogani so tudi imeli duše, čeprav poganske, in nima ga miru, dokler se ne očisti. Pa koliko jih je že potonilo, koliko zmrznilo na barju! Pravijo, da so bili nekoč Turki zašli, ko so šli nad Ljubljano. Dež je zajel mohamedane, da so vsi pogagali... Zato pa ni miru ponoči. Na Debelem hribu in okoli Pijave gorice so bili roparji, rokovanja so se klatili ob cestah. Marsikak trgovec je bil umorjen... In njih duše pridejo ponoči k luči prosit pomoči... Cvili ti nekaj v ognju: duša cvili, išče miru in pomoči. Zato jaz ponoči ne kurim. Nekoč sem kuril; kosili smo in smo ponoči pekli krompir. Na Prosenovi senožeti je bilo. Že doma je strašilo hlapca. Črn zajec je skočil skozi dvorišče, ko je prišel ponoči domov. Oči so se mu svetile in ni bil kot navaden zajec. Tudi deklo je strašilo: Dva mrzla prsta, težka kot bi bila iz svinca, ji je nekaj položilo na lice. Niti zaupiti ni mogla... Ko sem

kosil pri Prosenu, me je torej strašilo. Polegli smo ob žerjavici in skoraj pospali... Cvililo je v ognju, duša je jokala; seno smo imeli pod glavo in noč je bila jasna; mesec je sijal...

Približalo se je nekaj po jarku sem tam oddaleč. Obstalo je pred nami: Bila je visoka postava. „Ali vsi spite?“ je vprašal globok glas. Zona nas je preletela in skrili smo obraze. Lasje so nam stopili pokoncu, in pot nam je lil čez obraz. Ogenj je vzplapolal in osvetlil prikazen. „Ali vsi spite?“ vpraša globok bas. Bil je Prosenov glas. Poznal sem ga dobro; ni delal vse po pravici. Senožet si je pridobil po krivici in duša je iskala miru. Trepotali smo in nečem nikoli več videti kaj podobnega... Čudno je zašumelo, kot da je nekdo gasil ogenj. „Ali vsi spite?“ je vprašal zopet glas; veter je zavel, upihnil ogenj, in zemlja kot da se je tresla pod nami. Vsi smo vedeli, kaj je bilo. Ozrli smo se. Mesec je sijal mirno, svetlo, zvezde so migljale, in sredi barja je bila meglica, ki je bežala kot strah.“

Tako pripoveduje o strahovih koscev. Veri se, da je res, da je videl in da ga nihče ne pregovori, da ni res. Pripoveduje tudi o poljskih tatovih, saj barje jih ima mnogo. Polje je daleč od vasi, lahko se izkoplje krompir, fižol se obtrga, boljše trave se lahko nakosi...

Hlapec Jaka je pravil: „Vjeli smo poljskega tatu. Na njivi je kopal krompir, in začutili smo ga. Motika mu je padla iz rok in obstal je molčé. Pokleknil je in z vzdignjenimi rokami prosil milosti. V bližini je nekaj zajokalo: njegova stara je čakala v v bližini s procanjjo. Oba smo peljali k gospodarju. Molčé sta stopala, le stara je ihtela in on je včasih zaklel. Kar je nakopal, je nosil na hrbtu. Bila je zanj težavna pot. Poklicali smo gospodarja in naredili luč. Sram je bilo njega in nikogar ni pogledal. Ona je jokala. Žal nam je bilo. Gospodar je bil neusmiljen. „Pet mu jih naštejte!“ je ukazal. Čudno je pogledal poljski tat in ona je zajokala. „Za božjo voljo nikar“, je prosila vse. Oba sta bila že stara. Poljski tat

je molčal in se ozrl po hiši. Bal se je. Gospodar je privlekel debel cepec s kljuke... Poljski tat se je stresel. „Rajše ti stokrat plačam“, je rekel, in ona je jokala še bolj na glas, da bi zbudila gospodarjevo ženo, da bi se ju vsaj ta usmilila. „Boš rajše plačal tako“, je rekel gospodar in dal hlapcu palico. Stara je še bolj zajokala. „Molči, baba, če ne...“ ji je zagrozil gospodar, in utihnila je. Tatu so se zaiskrile oči. „Udari!“ je rekel, „videli boste, kaj bo!“ in v trenutku je imel v rokah sekuro, ki je stala za vratmi... Gospodar ga je prijel, in tat ga je udaril s sekuro po roki. Trije hlapci so ga prijeli. Položili so ga na stol in mu jih odšteli na hrbet in koder je palo. Potem so izpustili oba. Stari je klel, stara jokala; luč v hiši je ugasnila. hlapci so si zapeli pesem, onadva pa sta odšla čez barje domov, kdové kam.“

In potem pripoveduje Jaka povesti o čarovnicah... Tako mineva koscem noč. Zjutraj se ozro po vremenu; če kaže, kosé, če pa ne, spravijo prejšnje na „visoka tla“ ob poti.

Zvečer se pomika lepo naložen, poln voz s parom konj po cesti. Kosci leže na senu in pojó ter ukajo. Solnce gre za Krim, na barje padajo mrakovi... Po travi se oglašajo murni in strizaji, božji volki in drugi škripači, po polju petpedikajo prepelice, po drevju kriče vrane, iskaje si prenočišča... Bolj in bolj se hladi, bolj in bolj se zakriva v daljavi barje, voz škriplje po suhi cesti in čudovito lepo je pogledati nazaj na planjavo, kjer se zavijajo koče v tihi večer, drevje izginja, vrste brez ob jarkih se izgube v megli, nad jarki se začne vzdigovati lahka meglica, ki se razširi čez vso ravnino počasi, potuhnjeno. Po poti vidiš vozičke barjanov, tuintam se počasen starec vrača domov, tam gre par koscev na delo. Krim se stemni in noč pade naokoli.

* * *

Čudno lepa je pomlad na barju... Prišel sem tja nekoč ob velikonočni pomladi... Pomladansko solnce je ogrevalo mrtvo zem-

ljo. Iz suhe trave so se vzdignili škrajanci in napolnili s svojim žvrgolenjem celo ozračje. Ravna cesta je peljala čez ravan in veselo je bilo srce. Ob kraju barja na polju so orali kmetje. Rob barja je višji od sredine in obdelan. Mnogo truda je stalo kmeta, da je izpeljal po jarkih vodo do kakega globokega jarka, da se je odteklo toliko, da je mogel orati. Zemlja je zelo rodovitna, prst je črna in gnoja ne potrebuje nekaj let. Njiva je omejena navadno od vseh štirih strani z jarki, da se voda odteka. Ob njivi si je postavil pridni barjan kočjo iz lesa in jo obsadil z drevjem. Izpočetka so začeli naseljevanje ob kraju, ob Dolenjski cesti, ob Krimu, sploh v podnožju gričev, ob Babni gorici, ob Notranji, Vnanji, Sinji gorici in, ko se je barje bolj in bolj osuševalo, so šli dalje vanj. Rekli so jim „samotarji“. „Morostar“ je izkopal nekaj jarkov in pri tem nakopal šote. Imel je dvakrat dobiček: Zemlja se je osušila, črna, umazano-rjava voda je tekla iz luknjic v jarek, iz puste senožeti je nastala rodovitna njivica, šota pa se je prodala. Tako bi bilo barje že zdavnaj poseljeno, da ni prišla voda in poplavlila njivice, samotarja pa zajela z družino vred v njegovi kočji.

In takega smo videli mnogo. Pomlad jim je bila posebno nevarna. Ako je prehitro skopnel sneg, ako je bil dva dni dež, je bilo vse v vodi. To je strašilo ljudi, da se niso naselili v notranjščini barja, kjer se je obetalo lepo, netežko življenje. Ljudje so gledali iz daljave na barje. Lepo je bilo videti, kako leže vode po planjavi. Če je posijalo solnce, je bilo podobno velikemu zrcalu, v katerem se zrcali lepa, s palmami okrašena dvorana. Drevesa so se dvigala iz vode in vrane so jih obletavale. Grmovje le toliko da se je videlo, vmes pa lupe in

koče ter kozolci, obliti kot plavajoči otoki z vodo. Ubogi „morostar“ pa je z družino plul na slabem čolnu ali na kakem splavu, na vratih ali na zbitih hlodih k sosedom pod streho, dokler ne upade voda in bo zopet mogoče iti nazaj v svoj dom. To so bile pomladi na barju, in malokatera pomlad je bila brez tega.

A barjana to ni ostrašilo. Vrnil se je domov, pospravil vodo iz hiše, pokopal jarke, odstranil napotje, ki ga je prinesla voda, in v par dneh je bilo po starem. Svet okoli kočje je bil moker in vdiral se je; nametal je dračja in nasul. S kravico je pripeljal materijala in ga nasul. Tako si je utrdil in popravil dom. Zasadil je vrb okoli hiše in naredil ograjo. Koklja je izvalila piščet, in vse je obetalo, da strži kaj denarja. Njiva je zazelenela, senožet je obetala dobro seno. In Bog vé, če je pomislil, da ga lahko doseže druga povodenj, preden spravi vse pod streho ali v denar!

Čudni se mi zdé naši ljudje, ko pomislim na Trentarje in „morostarje“. Vzdržim vam do zadnjega, samo da ostane na svojem. Slišal sem, da imajo nekaj podobnega prebivavci otokov na Volgi... Volga poplavlja redno vsako leto, a ljudje se ne izselijo, dasi jim ponujajo lepe, rodovitne kose nenaseljene velike ruske zemlje. „Dlja čevo že“, govorijo, „ití, kagda i zdjes harašo! Už bejo ravno, zdjes ili tam. Žitj kak žitj. My ostanemsja, už ne tam lučše, čjem zdjes. Privykli my etomu... Zakaj bi šli, ko je tod dobro! Saj smo vajeni!“ Pa si pomagaj!

Kdor gleda zagorele, vdane obraze južnih Slovanov, ko leže izmučeni na kakem kolodvoru in čakajo, da jih vlak odnese dalje v tujino, morda ne misli, kaj čutijo isti ljudje v srcu, ko morajo zapustiti domovino, ki ima za tujce kruha, zanje ne...

(Dalje.)

J. E. RUBIN:

SPOMINI NA LJUBLJANSKO BARJE.

Naša Ukrajina.

oletje navadno prizanese s povodnjami, nevarnejša pa je jesen. Jesen je enaka zgodnji pomladi. Kakor pusta stepla leži barje: mrtvo, suho... Visoke trave se zibljejo tuintam. Kjer je polje, je prazno... Drevesa stoje gola, kot da čakajo snega. Jate ptic lete čez barje. Vzdignejo se z Golovca in lete proti črnemu Krimu, in od tam na skalni Kras ter naprej k morju.

Seznanil sem se z baronom na gradu, ki leži blizu barja. Bil je vnet tičji lovec. Ni ljubil morda ničesar bolj od barja. Vsako jutro sva bila tam na lovu. Jesenska jutra so bila mrzla in meglena. Tiho je ležala ravnina. Tuintam po cesti se je oglašil kak voziček: „Morostar“ je peljal šoto v Ljubljano. V sinjem zraku se je čulo, kako je tuintam zletela ptica, v dalji se je čul trop... Zemlja pod nogami je bila vlažna. Po drevju so se budile barske ptice: vrane in srake... Bog ve, odkod se je prikradla pastirska pesem na naše uho... Morda poje Miha. Solnca dolgo ni odnikoder, samo megle se jasne, kot bi se hotele izgubiti, a se nimajo kam. Cipe so se oglasile v daljavi.

Baron je bil na svojem mestu. Malo mi je bilo do lova, nisem lovec... Ljubil sem prirodo in vse, kar je v nji. Ljubil sem izprehode po brezkončnih barskih potih, rad sem skakal čez jarke, padal v rosno travo, breedel po močvirju, tuintam si ogledal barsko kočjo, iz katere so pokukale prve kuštrave otročje glavice v beli dan; ljubil sem ta jutra na barju. Baron je ljubil cipe, kljunče, kozice... Če je prišel do kaj večjega, če je videl žrjave, kričeče pod nebom, je hotel dati življenje, da bi zbil enega z jas-

nega zraka. Bil je dober lovec, a sicer pust, kot vsi Angleži. Celo jesen sva preležala na barju.

Včasih sva se podila s konji po planjavi. Jarek za jarkom se je vrstil, ograja za ograjo in grmovje za grmovjem. Baron je podil dalje. Moja mlada glava je sanjala svoje. Baron čital nekoč Sienkiewicza in govoril vedno samo o njem. Zato je ljubil barje. Zvečer sva včasih utrujena počila kje sredi barja; legla sva na travo in privezala konje...

Jesenski večer na barju!... Na vzhodu se prikaže zvezda... Zadnja zarja ugasuje... Večernica na nebu se žari v solncu, ki je že daleč za gorami, menda v morju. Krim je temen. Po travi cviričkanje različnih ptičev. Ptiči-pevci, selivci morda počivajo kje... Truden je trop in vendar poje kje v kakem grmu kak čizek, poje ali sanja o bodočih južnih krajih, morda gre prvič tja, ali pa v spominih, na tihe doline naših gozdov. In oglašajo se mu po grmovju tovariši kot bi se pogovarjali. Rob barja izginja iz oči in zazdi se človeku, da je ravnica postala neskončna planjava. Zemlja pod teboj, kot da govori, o čem pač! O zgodovini!... Ali je to maloruska stepla, po kateri je vodil Taras Buljba svoj trop v boj? Ali tu sanja zvečer mati ob vzglavju svojih dveh sinov, ki odideta jutri z očetom na Sič? Ali je kje kraj naših bojov?... Ali je ta svet podoben tistemu, o kateren govori Ševčenko:

Gomonila Ukrajina,
dovgo gomonila,
dovgo dovgo krov stepami
tekla, červonila...
Tekla, tekla ta j visokla,
stepi zelenijut,
diti ležat, a nad njimi
mogili sinijut...

„Pogledal sem na Ukrajino“, pravi pesnik, „in zdela se mi je kot velika gomila.“

Umrje pesnik in hodi iz svojega groba pod Ukrajino ... Vrsti se grob pri grobu, napolnjen z ukrajinskimi junaki ...

Na to sem se spomnil, ko sem ležal zvečer na barju ... Mi nimamo zgodovine, sem slišal nekdanj govornik. Baron je gledal v Krim in začel praviti anekdote iz romana „Z ognjem in mečem“. Ko se je ogrel, je pa planil na konja in zbežal po barju v mrak. Odnekod so se oglasili zvonci črede ... Pomislil sem na našo zgodovino. Cela naša zemlja je Ukrajina, grob naroda umorjenega, ubitega, tam od Koroških alp tja do morja, na zunanje pa je le na barju podobna stepi. Majhna je naša stepa — in skoraj bo izginila. Ima li zgodovino? ... Zgodovino ima, kot jo imamo mi.

Počila je puška in baron se je pripodil. Skočil je s konja na tla. Po barju so se zasvetila tuintam majhna okenca barskih koč ... Zvezde so se budile po nebu. Bolj in bolj se je čula pastirska pesem in žvengljanje zvoncev.

„Ali ste imeli vi vojske?“ je vprašal baron.

„Smo imeli.“

„Ali ste se bili na tej stepi?“

„Ne, mi nismo kozaki.“

„Kaj niste imeli srednjega veka?“

„Da, imeli smo ga na vztoku, na meji hrvaški na Podonavju in Posavju, tam smo padali za tujce.“

„In kdo je bil tu?“

„Bili smo mi.“

Res je bilo težko govoriti. Povedal sem mu, da je v barju zgagala turška druhal, ko je šla nad Ljubljano ... Ni se mu mogel priljubiti naš narod. „Ni bojevitosti v njem“, je rekel: ... Drugo leto ga je neslo na maloruske stepe. Kaj je videl tam, ne vem.

So čudni ljudje. Imel sem sošolca lžanca. Mladost je preživel na barju. Jezdaril je konje in se podil čez jarke. Ko je prišel v šole, je zasledil Karola Maya. Čital je vse po dva-, po trikrat; „Old Surehand“ „Hadži Halef Omar“, „Vinetou“ in drugi junaki so bili njegovi vzori. Navadnih leposlovnih reči ni mogel čitati, bilo mu je vse nič. Učil se je na pamet celo ime Ha-

lefa Omarja ... Zmešalo ga je popolnoma. Sanjal je samo o tem. Čez nekaj let je ušel v Ameriko, gledat resnico Mayeve fantazije. Kadar sem se z baronom podil na barju, sem se ga spomnil ...

Pozno v noči sva včasih prišla z baronom domov. Čudno je sanjal ta človek. Nikdar ni imel zadosti romantike. Pogosto je šel ponoči na barje. Mučil je konja in letal kot vihra zdaj po cesti, zdaj čez jarke po senožetih. Lepe so take jesenske noči, ko je vse tiho in človek zasanja, ko gleda po ravnini. Veter veje in prinaša razne glasove iz daljave. Griva igra ob konjskem vratu ... Človek gleda zemljo naokrog in srce govori: Lepa si domovina ...

Strašna je viharina noč na barju. Nekoč sva ostala z baronom na barju; bil je jesenski večer in temnilo se je hitro ... Krim je bil v meglah ... V dalji se je videlo, da je šel dež ... Cela podoba je bila kot prekrizana z gostimi deževnimi črtami; zatemnilo se je, in komaj smo razločili, da leže v ozadju nekje gore. Konja sta dvigala glavi in postajala nemirna. Baronu je to ugajalo. Ležal je v suhi travi in pravil sem mu o nekdanjih polharjih na Dolenjskem ter o izžanski vojski, ki je šla l. 1848. čez barje nad Ljubljano. Za Krimom je počasi grmelo. Noč je pokrila barje. Nekaj časa so se videle lučice po kočah, potem pa so izginile. Sedla sva na konje in videla nisva drug drugega. Pršiti je začelo. Kazalo se je, da bo palo malo pohlevnega dežja ... Baron je zapodil za kratek čas konja. Konjema se je udiralo in zemlja pod nami je bila takoj mehka, polna vode ... K sreči sem bil kmalu na poti. Baron, ki je iskal „romantike“, je podil po senožetih ... Slišal sem, kako se je udiralo konju pod nogami ... Naenkrat je bilo vse tiho ... Baron je nekaj kričal ... Obtičal je v blatu. Z glasovi sem mu dajal smer, kje je cesta. Ves umazan se je rešil.

Počasi sva jezdila po cesti. Objemala naju je tema. Za nama je nekje treščilo in zagrmelo. V blisku se je zasvetila vsa planjava obenem ... Zasvetila so se drevesa,

koče; cesta . . . in za trenutek je bilo zopet vse sama noč. Grom je stresal zemljo. Dež se je vžil in nevihta se je začela. Burja je nesla dež zdaj v to, zdaj v drugo stran, slišalo se je šumenje osamelih dreves in grmičevja ter padanje dežja po suhi travi. Po zemlji kot da je vrelo . . . Zasvetil se je Golovec v daljavi in zopet je izginil v temi.

Nekaj strašnega je imel ta vihar na sebi. Zdajpazdaj je počilo, kot da bi se kaj porlo. Bliže in bliže je udarjala strela. Udarila je menda naravnost v tla, v močvirje. Zdelo se mi je nevarno. Na desno in levo je sčasoma udarjalo. Jemalo je vid in zemlja se je tresla pod gromom. Kako je občutil baron to „romantiko“, ne vem. Po eni uri sva prišla na Dolenjsko cesto, in jaz sem bil vesel. Tudi njemu menda ni bilo žal . . . Bežala sva v dežju dalje in jaz sem gledal na barje. Cela planjava se je zdajpazdaj zasvetila v blisku in se zopet skrila v temo. Šumelo je sem od Krima in oblaki so plaval nizko nad barjem . . .

Mokra sva prišla domov. Ko sva drugo jutro šla z baronom na barje, je bilo po nižjih krajih zalito z vodo . . . Lov je bil bogat. Jesensko solnce je sijalo v tiste vode, ki so hitro hlapale. Nekje sredi barja je strela užgala kozolec; zgorel je do tal . . . Kmet je pospravljaj poslednje ogorke in hvalil Boga, da ni udarila v hišo . . .

* * *

Taka je jesen na barju. Barje leži mrtvo, kot da čaka zime, ptice lete čez barje, živina se ozira na zapuščenem pašniku. Tuintam v jeseni barje požigajo; dim se vali čez celo ravnino. Lovci se prikažejo na lov in krasna priroda vabi slikarja . . . Sedel bi ob rob in se zagledal v lepoto mrtve pokrajine . . . Zdi se kakor sanje otožnega srca . . . Čudovita so jutra, čarobni večeri . . . Solnce tone, ne zatone, izgubi se v zarji prav tam, kjer se zlati z belo glavo Triglav. Izgine in mrak pada . . . Sence dreves se daljšajo, mirno, tiho, naenkrat zašumi veter po osamelih listih. Zemlja vztrepeta pred nočjo, boječe, bojazljivo . . . Mrzel veter

zaveje, kot bi se zasmel demon, in noč pada, kot bi prihajala izpod Krima in bi šla na ples na barje. Nazadnje vse pokrije tema in zvezde zagore . . . Pesem, tiha spremljevalka lepih noči, se oglasi kje na na robu, ali pa tam sredi ravnine . . .

* * *

Božič, je bil, pa mrzel in leden . . . To je bil čas, ko je čednik-godec Miha godel po hišah in pripravljaj mladino na predpust. Koledoval je vsako leto . . . Jozle se je klatil po vaseh okoli barja in iskal gorkega kota ter dobre potice, kot se spodobi kralju, in umetnik Mehej je hodil bogvekje . . . Vse je zapustilo barje tačas . . .

Zjutraj smo vstali in sosed Botar je klel na vasi. Včeraj je v semnju kupil konja, ponoči so mu ga ukradli . . .

„S cigani je šel, s cigani“, je govoril sosed Botar, in vsi možje so mu pritrdili.

„Vzemi konja in pojdi za njim!“ so mu svetovali.

Bil sem takrat pri stricu, ki je imel lepe konje.

„Vzemita konje in pojdita!“ je svetoval stric.

„Pa kam?“

„Hm, na barje! Vsak cigan beži tja; na Dolenjsko težko uide, a čez barje zmeša sled.“

Odpeljala sta se dva soseda z drugim Botarjevim konjem in odletela iz vasi po Dolenjski cesti proti Ljubljani. Z Botarjem sva sedla na konje in sva se spustila v tek. Botar je jezdil slabo, kot sploh pri nas. Noge so mu mahale in zibal se je nerodno . . . Takrat sem prvič po zimi prišel na barje. Kamor so nesle oči, povsod snežena bela plan . . . Krasen pogled! Zimsko solnce je izkušalo sijati in v njem blesteča se ravan je jemala pogled.

Jezdila sva z Botarjem vstric.

„E, ne dobiš konja, ko tga izpelje cigan“, je pravil Botar. „Gorjanu so ukradli kobilo, nikoli več je ni videl.“

Gledal je na cesto, da bi zagledal sledove. Želel sem imeti poleg sebe kakega

„Majevca“ ki bi izvestno hitro in varno našel pravo sled. „Kupoval sem včeraj“, je pravil Botar, in cigan je mešetaril. Ni sreče s ciganom. Lahko se ti konj skazi. Kdo ve, kaj imajo ti ljudje! Kupil sem in se skregal s ciganom zaradi namečka. Hotel je dva goldinarja . . . Dali smo mu enega, in pil je cigan ciganski z nami. Na Dolenjskem mostu sem ga srečal. Ležal je na ciganskem vozu in trije konji so bili pripravljeni. Vozil je na Dolenjsko; rekel je, da gre na Hrvaško, ko je vendar vedno gonil konje na Laško, kot vsi „bali-kavali“ s cigani vred. Menda sem bil pijan, da nisem zaklenil. Ej, šel je stotak, nesreča taka . . .“ Tako je pravil in zdihoval Botar.

Ustavila sva se v krčmi ob barju. Sinoči so tu ustavili ciganje, potem pa so zavili proti Pijavi gorici. Imeli so tri konje, dva spredaj, enega zadaj privezanega. To je vedel krčmar. Odšli so že po noči. Pes ni lajal celo noč, bilo je mirno.

V kotu je sedel „morostar“ in si podpiral glavo.

„Pes je lajal“, je godrnjal, „in žena me je zmerjala. Pogledat me je priganjala, pa nisem šel. Meni nima kaj ukrasti; če pa drugim, pa naj . . .“ Krčmar je svetoval, naj gremo na Pijavo gorico in tam poizvedujemo, jaz sem pa mislil, da je boljše, če gremo naravnost preko barja na Borovnico ali na Vrhniko . . . Ako je bil cigan toliko zviti, da je znal konja ukrasti, je tudi toliko zviti, da ga bo izpeljal čez mejo . . . Šla sva proti Pijavi gorici.

„Pes je lajal“, je upil v krčmi morostar, „in žena me je klicala. Kaj jaz vem? Konjski sled bi bil lahko videl . . .“

Krčmar je povedal, da je „morostar“ pripeljal šoto in se na vse jutro napil.

Jutro je bilo mrzlo in sneg je škripal pod nogami. Po cesti so se zbirali vrabci in strnadi ter ščinkovci in penice, iskali so zrn . . . Na vejah se je oglašala senica in po drevesnih vrhovih se je skrival potuhnjeni brglez. Z voliči so peljali ljudje drva. Sosed Botar je nadlegoval vsakega, če je čutil ponoči cigane skozi vas.

„Konja so mi odpeljali, vrage ciganski“, je končal vselej. Nihče ni čutil. Bili so od daleč. Prišla sva h krčmi. Povedali so, da so psi lajali, da so čutili voz in kričeče ljudi . . .

„Proti Hrvaškem so šli“, je menil Botar. Odtod naprej jih ni nihče več čutil, kar je bilo hiš ob cesti. Sledovi so izginili. Srečali smo lžanca. Rekel je, da je čutil o polnoči voz skozi vas . . .

Zavila sva proti lgu, in povsod so jih čutili. Jezdila sva po cesti dalje. Poldne je bilo. Barje je bilo kot dolga bajka o starodavnosti. Daleč okoli vse belo, na severni strani Golovec in tam na zahodu mestu. Črna gola drevesa stoje po beli planjavi, kot bi sanjala osamela duša. Vrane kriče po njih in posedajo po snegu. Vzdignejo se čez čas in s kvakanjem prelete na drugo drevo. Vidi se grmičevje, kot raste ob jarkih; lahne, temne sence so, koder leže jarki. Koče se črnijo tuintam med drevjem. Čez plan veje zimska burja in pripogiba gibke vrhove osamelih vrb. Morda stopa tuintam kak človek počasi po gazi. Kot mrtvo je barje po zimi. V vasi onostran Borovnice je stal voz pred krčmo. Ciganje so pili v hiši.

Kot besen je planil sosod Botar s konja v krčmo. Skočil je med cigane in zahteval konja. Čudili so se mu in vpraševali, kaj hoče od njih. Res, cigana, ki je včeraj mešetaril ni bilo med njimi. Imeli so samo enega konja. Nič jim ni mogel. Bali se niso. Odgovarjali so predrzno in grozili s tožbo za kratenje dobrega imena.

Počila sva si in opazovala cigane. Zmenili se niso za naju in govorili so v svojem jeziku.

Čudna, prekanjena je ciganska duša. Poleti pridejo ciganje na barje. Ljubijo ravnino. Izgube se potem na vse strani. Golovec je bil včasih njih domovina; pregnali so jih, in v zadnjih letih so izginili.

Vrnili sva se proti večeru. Mraz je pritiskal. Ko se je zmračilo, sva bila na barju. Lahna megla ga je pokrivala. Po kočah so se kmalu zasvetila okenca. Ko sem po-

gledal na koncu nazaj, se je videlo v polmesečini ozadje, in motne sence so kazale po barju, kje stoji drevo, koč, kozolec... Sicer pa je bilo vse mirno in mračno, zimsko mrtvo. Cigana torej nismo dobili. Drugi dan je pravil mešetar Kvarec, da je šel naravnost preko barja skozi Lipe proti Krasu. Unesel jo je srečno.

* * *

gorenje plasti dobro odtekla. Kmet-barjan pravi, da „nategne“ vodo iz zemlje. Po jarkih stoji sicer vedno gnojna umazana voda, ki se cedi iz rjave zemlje. Ker se barske reke počasi odtekajo in ker nimajo mnogo padca zastaja voda. In zato je ostala barska zemlja pusta in prazna do začetka 19. veka.

Takrat so okoličanom ponujali barje za stonj, a nihče se ni hotel truditi z osuše-

HRADECKEGA MOST.

Zgodaj se začne barje tajati in se dolgo ne otaja. Sneg kopni, voda zastaja po jarkih, in to dela spomladi povodnji. Tega časa se najbolj boje prebivalci barja. Zemlja se dolgo ne usuši; pozno je šele mogoče orati, kjer se sploh orje, ko so bili jarki iznova pokopani in se je voda iz prve

vanjem. Sčasoma so se pokazali uspehi Gruberjevega prekopa; ljudje so se približali barju ter se naseljevali ob robu in na njem bolj in bolj. Vendar je celo stoletje še trpelo barje in njega prebivalstvo ob povodnjih. In še dandanes ne mine skoro leto, da ne bi voda preplavila barske ravni. Ako se to izboljša, se izpremeni barje sčasoma v novo deželo in izgine podoba stepe.

(Dalje.)

J. E. RUBIN:

SPOMINI NA LJUBLJANSKO BARJE.

(KONEC.)

Pot okoli barja.

el sem na pot in začel sem jo doma, na vzhodu... Iz Šmarije pelje pot čez gozd na Grmišče, in tam pride-mo na barje. Takoj pod Razdrtim leži „bajer“ in ob njem mlin. Tu je skrajni konec barja na vzhodu. Ob bajerju sem srečal bosega človeka z mlinarskim klobukom na glavi. Poznal sem ga. Sam se imenuje „Grün grof Aueršperk“, pa je mlinar. Pri-družil se mi je in šel z menoj. Govoril je o ribah in nazadnje prosil, če jih plačam naprej. Vedel sem, da bi rib ne dobil, če mu kaj dam. No, ni zameril, je dobra duša, samo treznosti ne pozna. Proda moko, žito, pšeno, sploh vso „merico“, žabe lovi in ribe v bajerju, proda vse in zapije. Spremil me je do gozda in se vrnil domov. Pot pelje po gozdu navzgor. Tu leži pokopanih 300 Francozov, ki so padli v bitki l. 1813. Na vrhu klanca stoji kapelica v njih spomin. Nekoliko od kapelice je „grmada“. Hrvat, pravijo, brez rok in brez nog je tam umiral. Da ne straši ponoči popotnikov, mečejo grmado na tistem mestu. Pot nas pelje dalje po gozdu. Ko pridemo na kraj, se pred nami pokaže barska ravnina. Obstojimo in se je nagledamo. Ob kraju sem do gozda vidimo polje, ki prehaja sčasom v pusto planjavo. Morda vidimo tuintam kosca ali osamele delavce, ali pa „morostarja“, ki reže šoto... V podnožju obrobne-ga gričevja leži vas Klanec, na griču Zalog in Drglerija, na drugi strani Glinek v dolini in Grmišče na griču.

Ko bi hoteli obiti celo barje, bi morali zdaj zaviti nazaj proti vzhodu, kjer pelje cesta na Pijavo gorico. Vas Blato leži na

čisto močvirni zemlji s črno prstjo. Pot nas privede v Želimeljsko dolino. Tu je bil včasih živahen promet na Kočevje. Zdaj je vse tiho. Na obeh straneh doline se vleče gorski greben. Tam zadaj vidimo ponosni Turjaški grad, ki še danes oblastno gleda po dolini, nad njim pa se dviga kralj do-lenjskih gričev Sv. Ahec z znamenito cer-kvijo, ki so jo zidali vjeti Turki. Pustimo si ta obisk za drugič! Na drugi strani gleda visoko Golo, za Golim pa znani Kurešček. Vode, ki tekó izpod teh gričev, se stekajo v Želimeljsko dolino, in od tam teče lžica počasi proti barju, kjer pa ima še počas-nejši tek. Zato je Želimeljska dolina v se-verozapadnem delu močvirna in kaže vse lastnosti barja. Pojdimo po lžanski cesti dalje! Različni deli barja imajo svoja imena. Svet ob stiku ceste proti Želimljam in proti lgu se imenuje „Krešija“. V dalji nas po-zdravljajo na gričih tri cerkvice. Prva naj-nižja je Kreménica, druga nekaj višja je Zarsko, tretja Draga. Svet je gričast. Krim se pokaže bolj in bolj razločno. Ker nimamo časa, ne gremo danes nanj; a kdor utegne, naredi to partijo: izplača se! Težko srečaš tu kakega človeka. Po poti iz barja sem je prišel človek bos, z rokami v žepu, z na-smehom na obrazu. Odkril se je in se po-smejal. Vprašal sem ga za ime okolice.

„Per kapiša per ela per italiana?“ me je vprašal. Zasmel sem se mu. Čuden ta človek: Zanimiv ti hoče biti, pa se ti dela za tujca ali pa te ima za norca. Smejal se mi je tudi on in čakal odgovora. Kmet se je pripeljal mimo in dva psa sta se podila okoli voza. Oba sta se zapodila v mojega „Italijana“. Tudi njima se je smejal, in prav je imel. Psa sta ga kmalu pustila.

„Kaj ne razumete slovenskega?“ sem ga vprašal.

„Tudi, če hočem“, je odgovoril ter šel z menoj.

Gledal sem po barju. V dolini, ki se zjeda med griče, zapaziš več žag in mlinov. Naravno! Gozdov mnogo, vode tudi zadosti. Na lžanskem smo. lžanci imajo še precej starih navad, ki jih držé trmoglavo, vendar ni vse tako slabo, kot si mislijo „vsepopolni“ naši Ljubljánčanje. S tostranskimi sosedí barja se že od nekdaj „ne morejo“. Ko sem bil še otrok, sem bil pri stari lžanki. Pravila nam je pravljice s Krima in z barja. Bile so lepe, in spominjam se jih le nejasno. lžanci so narod precej zase. Kot sploh Dolenjci, držé tudi oni zelo na obleko. Plešejo na poseben hiter način. Mnogo je sedaj izseljenih v Ameriko. Bavijo se s poljedelstvom in živinorejo. Trgovina z deskami je razvita. Ob robu barja leži Studenec. V ozadju se dvigajo gozdi, kjer je imela grajska gospôda svoj zverinjak. Nad vasjo se dviga lžanski grad, ki se vidi daleč čez barje. Okoli gradu so še lepi parki. Tu so l. 1848. razjarjeni lžanci pokazali svojo moč in razbili grad. O neusmiljenem gospodarstvu grajske gospôde v prejšnjih stoletjih hranijo spomin različne pravljice, n. pr. o voličkih-dvojčkih z zlatimi rožički in druge. Gotovo je tu pokopana še globoka, skrita zgodovina. Jurčičeva „Hči mestnega sodnika“ se tu končuje. Kot barjani sploh, vozijo tudi lžanci mnogo s kravami, kar se pri njih severnih sosedih skoraj malo vidi. Poganjajo pa jih kot konje, s čimer drugi radi lžancem nagajajo. To je dalo pogosto povod tepežem, če so prišli lžanci „v druge vasi“. So pač svoje navade. Vode teče mnogo skozi vas in živahno gibanje je ves dan na vasi. Gledal sem na levo in na desno, mislil na zgodovino tega naroda ter pozabil, da hodi poleg mene še vedno moj znanec. Smejal se je in mrmljal sam seboj. Včasih je nekaj štel na prste.

„Vi ste gospod, gospod...“ je govoril.

„Kam pa greste?“ sem ga vprašal.

„Jaz sem bil tudi gospod, grem z vami.“

Na koncu vasi se pot razcepi. Lahko bi šli prav pod Krim, a da pridemo prej okoli

barja, pojdimo po cesti naravnost. „Pot na Podpeč in Vrhniko“, pravi deska ob cesti. Gremo. Na našo levo leži lepo ravno polje tja do pod Krima, na desno pa vidimo barje. Čisto ob barju leže vasi: Loka, Matenja in Brest, ob podnožju gričev pa: Vrbljen, čisto pod Krimom Strahomer, njemu nasproti v drugem kotu vzhodno pa lška vas, kjer pridrvi lška iz gorá. Če bi šli ob lški navzgor, pelje nas pot po stisnjeni dolini med gorami: Na obe strani se dvigajo strme stene in gozdovi zatemnujejo dolino. Doline okoli Krima so nenavadno lepe, soteske pa naravnost čudovite. Lepota Dolenjske je še skrita. Nima morda tiste veličastnosti, kot snežno gorovje Gorenjske, in vendar je tudi ta stran lepa po svoje. Enodnevní izleti iz Ljubljane čez barje na Krim ali pa na Sveti Ahec morajo biti pravi vžitek za vsakega meščana.

Šel sem po cesti dalje. Bilo je še jutro, pomlad je dehtela. Kaj sem še kdaj lepšega vžival, kot pomladansko jutro na barju: ko trepeta ta suha zemlja pod novim solncem, ko pridni kmet hodi v skrbah po nji in se trudi! V travi se ti zdi, da vse mrgoli... Kaj vse ne životari po teh ravninah! Če stopaš ob jarku, beže pred teboj tetke žabe v velikanskih skokih v vodo. Rastlinstvo v tem času na barju še ni razvito. Najlepše je v poletju, ko je takorekoč vsak jarek zaraščen z rožami. Najznamenitejše so znane bele velike „močvirnice“. Rastejo v vodi in celo cvet je navadno pod vodo. Ker je voda rjava, se ti zdi, da je cvet rumen. Začudiš se, ko ga utrgaš in prineseš na dan krasno belo rožo. Poleg tega ti pa nudijo bičevje in cvetlice po lokah dovolj lepih cvetov, da se vrneš zvečer lahko s krasnim šopkom z izprehoda. Prirodoslovec bi sedel tu sredi ravnine in bi se zagledal v tla, po jarkih pa bi gledal, kako leže tri plasti zemlje druga nad drugo. Povprečno krije barje dve pedi na debelo gorenja plast, ki je preraščena s koreninami, med katerimi se drži črna prst. Kdor hoče kopati šoto, odstrani to plast, ki pa posušena tudi gori. Z njo se navadno omeje jarki. Druga plast je šota. S posebno

lopato reže spretni „morostar“ šoto, drugi jo skladajo v kopice, da se posuši. Voz šote je stal do 5 gld. in se rabil povsod kot dobro kurivo. V zadnjem času je nastala blizu Škofljice tovarna za mlenje šote; tako rabijo za nastelj. Da je podjetje nemško, se razume. Česa se pa pri nas spominimo, kar bi bilo nam potrebno in v prid! Kako je že sem prišla nemška roka! Kjerkoli odgrnemo plast, pridemo do vode. Celo barje je še polno šote. Vendar kmetje nečejo mnogo rezati, češ da je škoda zemlje, pa da tudi voda rada nagaja, če je pregloboko. Največ so je izkopali v vzhodnem delu.

Kakor je na površju barje nekaj posebnega s svojim življenjem in s svojo poezijo, tako je tudi njegova notranjost zanimiva. Enakega petja in žvrgoljenja nad seboj nisem imel še nikdar na nobeni poti, kakor kadar sem o pomladnem jutru hodil čez barje. Zdi se ti, da je ta megla, ki lahno plava v jutru, trop pevcev, zdi se ti, da bodo škrjanci v ozračju zatemneli solnce... Ob vodi po grmovju pa se glasé novi zbori... Petje napolnjuje celo jutro s tisočero veličastno pesmijo. Prišel sem v vas in moj „spremljevalec“ je šel z menoj.

„Je lepo pri nas, kaj ne?“ je vprašal. „Če greste na barje, vas spremim.“

Bil sem zadovoljen in sem zavil s poti. Prišla sva takoj do jarka. On ga je preskočil z največjo lahkoto in mi podajal roko. Začudil sem se mu. Menda živi na barju in zna tako dobro skakati, sem pomislil. Tam potrebuje tega, pa se je naučil. Skesal sem se. Kakor me je vabila lepota, zadovoljil sem se vendar s tem, da sem pogledal s pota. „Spremljevalec“ je zopet „stopil“ na to stran, in šla sva v vas.

„Zakaj ste me nagovorili italijansko?“ sem ga vprašal.

„Per kapiša per italiana“, je odgovoril.

„Ali ste Italijan?“

„Ne, samo znam...“ In zasmejal se je ter začel nekaj žlobudrati, kar je imelo le tuintam malo podobnosti z laščino, drugače pa se je videlo, da je to eden tistih naših

ljudi, ki se rad pobaha, če zna več kot nič. Poznal sem človeka, ki je hotel znati nemško, in vendar ni znal družega kot: fon Gubniše, fon Piaucbihel, von Škoflic... To je bila njegova nemščina. Pravijo, da imamo dar za tuje jezike. Resnica je, da jih prav radi govorimo, če jih količkaj znamo. Kaj pa je vredno domače? Napaka nas vseh v vsem...

Govorijo nam: Ni poezije na Slovenskem. Priznanega pesnika sem slišal govoriti: „Vse sta popisala Jurčič in Kersnik, nimamo več kaj pisati. Kako morete še pisati?“... Takrat sem se čudil, danes se še bolj. Hodijo po poezijo na Rusko in jo vlačijo kar tako na Kranjsko. Pa se ponesreči. Imamo svoj narod, in literatura mora pokazati njegovo individualnost. Kdor ne vidi naroda, ne vidi poezije njegovega življenja. In mi imamo še celo narodovo zgodovino zakopano in govorimo, da nimamo zgodovine! Odtujujemo se narodu po mišljenju, pišemo nekaj in nikjer ni globoke, na zunaj trde slovenske duše, pa govorimo: „Ni kaj pisati!“ Po cestah nas srečujejo ljudje vsak s svojim življenjem v srcu, s svojimi mislimi v glavi, in mi jih ne vidimo... Skoraj bo treba pač klicati nazaj tiste čase, ko je govoril Stanko Vraz: „Iz naroda za narod!“ Kajti sedanji rod gre čudna pota...

Zavil sem v gostilno. Moj „spremljevalec“ je šel za menoj. Krčma je bila to, slaba, zapuščena. Od nekod se je prikazala gospodinja in povedala, da imajo tudi vina. „Imajo vina“, je dejal moj znanec in se smejal. Kazal je lepe bele zobe ter bil čudovito vesel in zadovoljen. Menda je bil tu stalni gost. Vsaj vedel je celo hišno zgodovino in klical otroke k sebi, pa niso prišli. V malhi je nosil suhih rož-planink. Rekel je, da hodi po nje na Triglav poleti. Vprašal sem ga, kje živi in kako, a o tem je molčal in odgovarjal:

„E, kaj, živi! Živi se, živi! Vsak po svoje. Saj tudi jaz vas ne vprašam. Saj je velik svet in ljudje so hudobni, pa tudi dobri vmes. Ali koga prosim? Piti mi daste itak, ker sem vas spremil. To je pa vse. Ne prosim nikogar nič. Če neče dati kruha, pa

naj ga ima! Sicer pa kot drugi, tako jaz. Pa ne zamerite, sem dober človek. Madeža hudobnosti ni na meni. Pa ne mislite, da sem bogvekaj! Življenje pa smrt, to, kar vi ...“ Njegov govor je bil resen, nazadnje pa se je zagledal skozi okno. Z vinom ni bilo nič. Punčka je prišla v hišo in vzela staro ruto za vratmi. Ko sem torej slišal izpoved svojega druga, sem ga vprašal po krajevnih imenih sredi barja.

„A, kaj imena, glavna stvar je, da je! Sezidam si hišo sredi barja, in ne bo imena, pa hiša bo. Teta je dobra. Rekla je, da imam stotisoč, pa je za hišo dovolj. Veste, pa tudi njega sem rad imel. Vzel bi ga pod streho, če bi ne imel iti kam. Saj ste ga poznali. Ni bil napačen, bogat je bil in dober; takih pa nima svet ...“

Nehal je, kot da se je v trenutku zavedel, ter jel klicati otroke po imenih. Zdelo se mi je, da je zmešan in govori, kar mu pride na misel. Ženska je prinesla vina. Videl sem, da je precéjeno in kana je še stala po vrhu. Nalil sem ga „znancu-tujcu“ in hlastno je pil. Jaz nisem pil. Spomnil sem se rute in blagroval njega, da ne ve in pije srečno. Spomnil sem se pesmi, ki jo je citiral nekoč moj prijatelj, in prosil pri tem Prešerna odpuščanja. Glasila se je zelo dobro:

Da zdaj, ko že na Kranjskem vsak vinari,
in vino vsak šušmar daje med ljudi,
ta z vodo, oni s špiritom slepari,
jaz tudi v trop, ki se poti in trudi,
ledino orje naše vinarije,
se vriniti želim, se mi ne čudi,
prijatelj, uči mene goljufije ...

Te pesmi sem se spomnil. Oni je z veliko žejo pil in zraven govoril resno in neumno, razumljivo in nerazumljivo. Mudilo se mi je dalje. Človek me je spremil na cesto in se tam lepo poslovil, potem pa se vrnil nazaj proti krčmi ...

Pot pelje naravnost proti Tomišlju. Na vzvišenem prostoru stoji cerkev z dvema stolpoma in gleda čez vse barje. V nje podnožju leži vas. Ob njej prišumi na dan vesela lška. Pač ne ve, kako žalostni časi jo čakajo tam na barju, kjer teče le počasi,

dočim je dozdej hitro drvela po strugi z gora. Cesta pelje ob robu gorovja. Barje sega prav do podnožja; dočim je drugje skrajni rob barja obdelan, so tukaj le tuptam prvi poizkusi obdelanih njiv. Cesta je izvožena. Lep pogled se ti odpira na gozde bréz proti Lipam, na severu se pokažejo snežniki, na zahodu se vidi enakomerna ravnina tja do Vrhnike ...

Pridemo do vasi Jezero. Ali je tu kaj slovenskih prebivavcev, kdo bi vedel? Napis je samo nemški ... Odgrne se nam nov pogled na zapad. Na gričih pred seboj zagledamo tri cerkve: Sv. Lovrenca, Sv. Ano in Preserje. Čez pol ure smo v Podpeči. Zanimiva vas. Obrt, kovačija, kamenolom, vse je živahno razvito. Po Grabnu — ljudje so rekli, da reka nima drugega imena — ima zvezo z Ljubljano, po kateri imajo cenen in blizek dovoz do Ljubljane. Ravna cesta drži odtod v središče barja čez Lipe, Črno vas, na lžansko cesto. Kot otoki se dvigajo iz barja: Sinja gorica, Blatna Brezovica, Notranja in Vnanja gorica ter Plešivica. Barje sega skozi prav do poti ob gorovju. Napajajo ga mnoge male vodice, ki drvé z gorâ. Pot pelje dalje prav ob gorovju. Žalostna gora se dviga pred nami. „Mi gremo naprej.“ Hišice so bolj pogostne ob poti. Podobne so „morostarskim“ bajtam. Skozi Goričico in Breg pridemo v treh urah v Borovnico. Čez most smo se gotovo že peljali. Pogledamo si torej to stavbo še od spodaj. Reka Borovnišnica hiti na barje. Vas je prijazna in ima, kot vse vasi okoli Krma, lesno trgovino. Tudi tu sega dolina globoko v gore, kakor z druge strani lška dolina. Svet spominja na barje. Pod lepimi gozdnatimi vrhovi nas vodi pot na Vrhniko. Dasi nagaja ravno od te strani vodovje, je barje tu vendar pridno obdelano. Poleg tega skozi ob poti srečujemo mnogo voz z lesom. Ravnina je premrežena z jarki. Pot je enakomerna in dolga.

Vas Bistra nas zanima. Bistriški menihi so v srednjem veku opetovano prosili cesarja za pomoč proti poplavljanju. Rekli so, da kadar Ljubljana preplave svet, jim seže

v njih spodnje prostore in uniči zaloge. To je bil eden prvih — seveda, kot mnogo drugih — brezuspešnih korakov za osuševanje barja. Kdo se je takrat brigal za take reči? Da pa so menihi res morali precej prestat, vidimo iz tega, da je še za Valvazorjevih časov tekla Ljubljanica skozi Ljubljano tako visoko, kot je zdaj breg, torej skoraj vstricno s cestami, in zato je bila ograja ob Ljubljani. Nesreče so bile pogostne, posebno, ker je bilo življenje ob Ljubljani in na njej tedaj sploh živahnejše, kot sedaj. Če ima Ljubljanica še danes tako malo padca, ga je imela tem manj tedaj, in barje srednjega veka si moramo misliti kot neprestopno močvirje, ki je dajalo tuintam mestni gospodi zanimivih lovov.

Dalje pridemo čez Verd na Vrhniko. „Nauportus!“ Dve reči sta mi takrat motili glavo: Odkod ime Verd, in kako je s tem Nauportom in z Argonauti... Nobene nisem razrešil. Jih bodo že filologi! Vrhnika je eden najbolj industrijskih in obrtnih krajev na Kranjskem in ima lepo bodočnost. Vkljub temu je pač tu moral videti Cankar ljudi, „ki bivajo na klancu“. Odpočijemo si lahko tu in si ogledamo novo Vrhniko. „Oberlaibach“ ji pravijo, torej je še več kot „Lai-bach“. Cesta, ki pelje z Vrhnike v Ljubljano, gre večinoma ob barju, delala bi torej zahodno mejo. Obe Brezovici, Log in par drugih vasi leži ob meji barja. Ker smo utrujeni, sedemo v vrhniški vlak; tudi noči se, kaj bi torej videli? Sicer ne bomo z vlakom dosti prej v Ljubljani, pa si vsaj počijemo, prostora izvestno najdemo dovolj, in vlak bo naredil enkrat izjemo, ko bo kdo notri. Zaspimo brez skrbi, kajti dalje ne pojdemo kot do Ljubljane, tam pa pravijo, da se Vrhnčan tako prestraši velikega mesta in večjih lokomotiv, da jo kar nazaj pobriše na Vrhniko in še časa nima, da bi se obrnil. Ko je že v teku in vidi, da bo skoraj na varnem, pa zavriska, češ: Mi smo mi... Pravijo tudi, da od veselja, češ: Mi ga pihnemo. Ob barju peljejo tri železnice. Povsod je bilo precej dela, preden se je proga utrdila, vdiral se je v močvirna tla.

Barje sega prav do Ljubljane. V zadnjem času se je začela Ljubljana širiti tudi na to stran. Greben Golovca meji barje na severu. Dolenjska cesta nas pelje ob njem. Takoj ob Ljubljani stoji „slavna Kurja vas“ in odtod se loči cesta preko barja na Ig, druga pa na Dolenjsko. Mimo Rudnika, Laverce skozi Daljno vas pridemo v dveh urah peš na Škofljico, „Dolenjec bi pa rabil skoraj pol ure, da bi nas prestavil sem. S tem je pot okoli barja končana. Ob cesti zapazimo na barju še dvojne gričev. To je Babna gorica. Štirje gospodarji so tod; okoli in okoli so šotarji in tudi tukajšnja opekarna je bila znana.

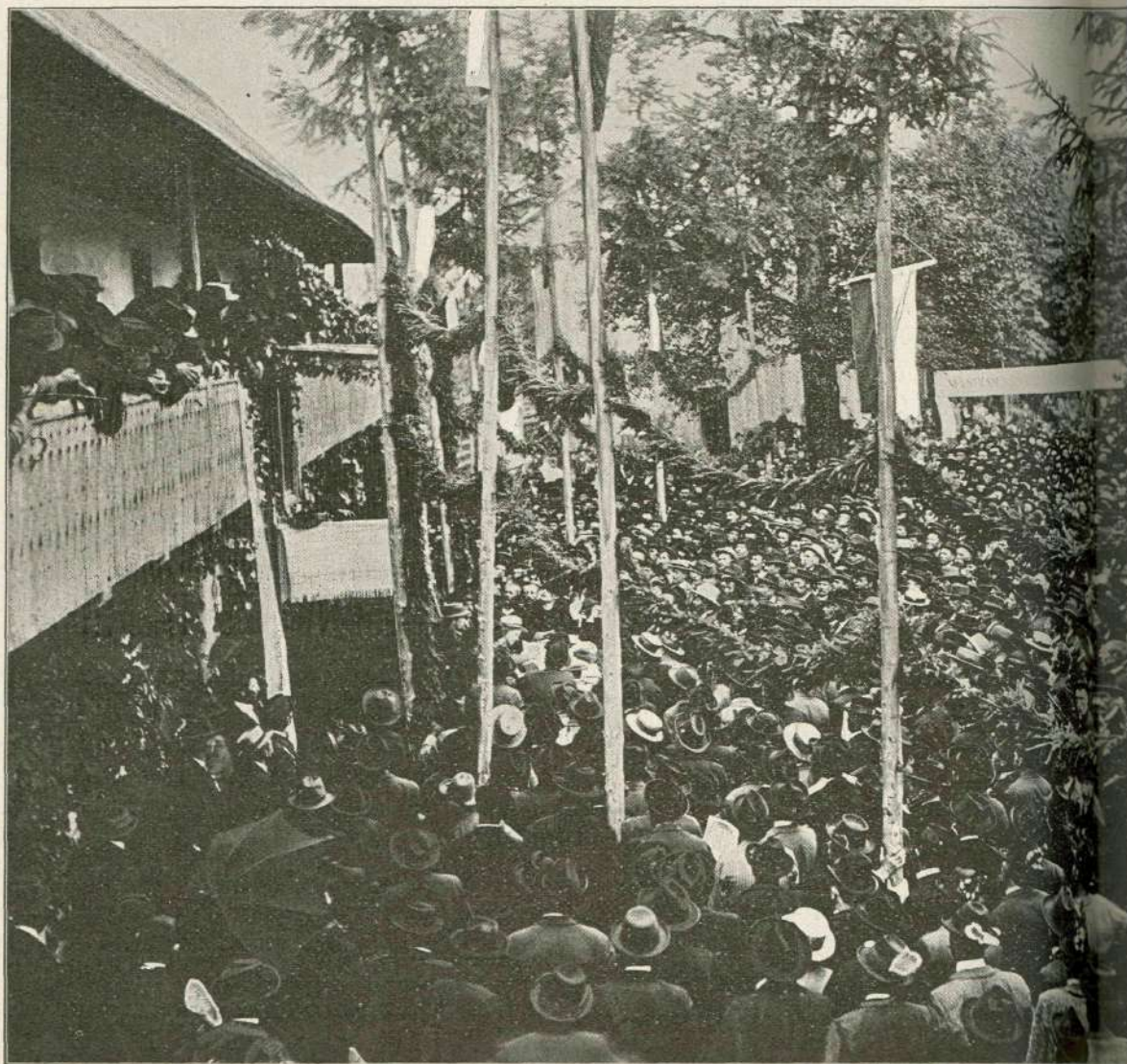
Tako smo torej zopet doma, kjer smo zjutraj začeli. Po barju leži noč in mi smo trudni in zaspani. Ni tako majhna ta stepa. Po sredi barja leže koč raztresene. Skupni sta samo Črna vas in Lipe. V poslednji dobi imajo na barju šolo, pa tudi „Poizkuševališče kmetijske družbe“ uspešno uči barjane, kako obdelovati in osuševati to zemljo. Na barju najde slikar lepih partij; žal, da so se dozdaj naši slikarji malo mudili na tej zemlji.

To je barje dandanes. In njegova preteklost ter bodočnost?

Dolgo in zanimivo zgodovino ima barje, ki leži še v njem. Kdor jo bo izkopal, jo naj spiše! Jezero je bilo, pravijo, nekoč tod naokoli. Na njem so prebivali mostiščarji. Na kolih sredi jezera si je postavil človek bivališče, da je bil varen pred človekom. Spravljajo jih v dotiko s prazgodovinskimi prebivalci Magdalenske gore, ki leži uro hoda odtod in je ž nje lep razgled na barje. Tamošnje izkopine so kazale, da so istodobno živeli oboji prazgodovinci. Mostiščarji so baje živeli v boju s prebivalci Gore. Mogoče. Zakaj pa ne? Ali pa v miru. Tudi mogoče. Torej jezero je bilo. Griči, ki molé zdaj nad barjem, so bili takrat otoki. Kako so se pogrezali s svojo težo, vidimo najbolje, če pogledamo formacije okoli postaje Preserja. Jezero pa se je posušilo. Rimljani so našli že močvirje. Rimska cesta je šla z Logatca na Vrhniko (Nauportus) in z Vrhnike na Emono, vendar skozi bolj v

gorovju kot sedanja, v znamenje, da se je barje potem že bolj osušilo, da je mogla iti cesta nižje. Nad Vrhniko je peljal velik zid do gorovja. Obramba proti severnemu sovražniku je bila tu prav zaradi neprestopnega močvirja zelo uspešna, dočim bi imeli

gorico proti Igu, odtod čez hribe na Notranjsko v Metullum in odtod proti Reki. Cesta čez tedanje barje je bila pač veliko delo neustrašnih Rimljanov. Cesar Trajan je delal mnogo naprav okoli Emone. Nekaj ostankov vidiš v ljubljanskem muzeju.

VSESLOVENSKI MLADENIŠKI SHOD NA BREZJAH: JAVNO ZBOROVANJE.

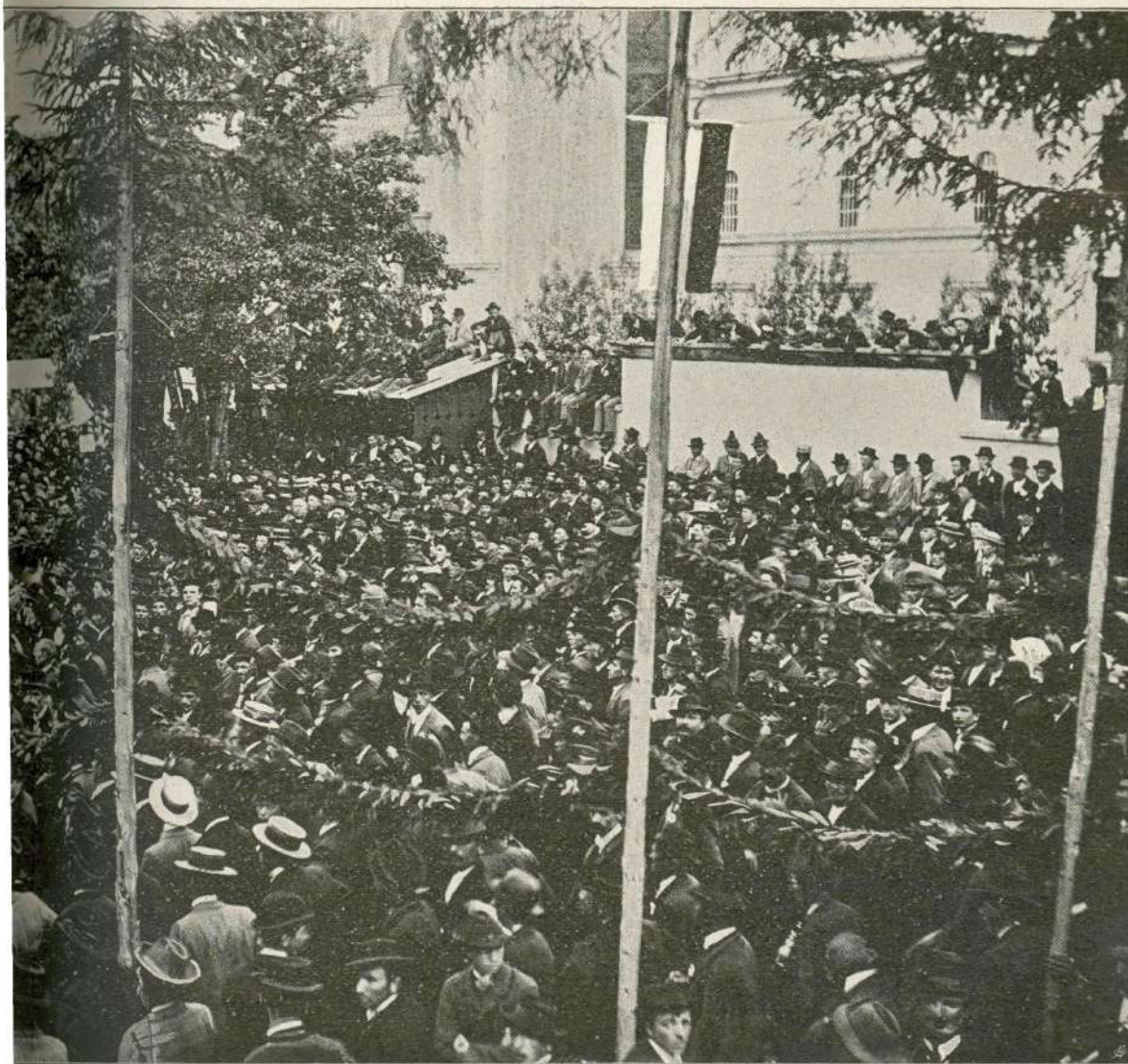
Rimljani hrbet zavarovan. Enako je peljala cesta iz Emone proti Sisciji više od sedanje Dolenjske ceste, nekoliko na levo in vzporedno z današnjo. Prva je peljala dalje na Celejo. Pod Lavrico se je odcepila od glavne ceste postranska, ki je peljala čez Babno

V srednjem veku je bilo barje močvirje. Za zboljšanje se ni nihče briga. Skrbeli so za strugo le toliko, kolikor jim je bilo treba zaradi plovstva po Ljubljanici. Tako je ležala srednjeveška Ljubljana dobro zavarovana v podnožju svojega močnega gradu, na drugi

strani pa nedohodna vsled močvirja. Nevarnost ji je pretila od šentpeterske strani.

Bolj in bolj se je kazala potreba, da se kaj ukrene z Ljubljano. Izkopali so Gruberjev kanal. Slavni Vega je sodeloval kot inženir pri podjetju. Počasi se je začelo

Kar jih je bilo blizu mesta, so redili krave in prodajali mleko v mesto. Člani družine so lahko hodili delat v tovarne. Vzhodni prebivavci so se ukvarjali s šoto in s poljem. Zemlja je plačala pridnost kmetu, močvirje se je izpremenilo v pusto senožet, ki

barje sušiti ob robu. Začeli so se naseljevati na njem in kopati jarke. Cesar Franc se je še precej zanimal za osuševanje. Zgradili so lžansko cesto preko barja. Stanje barskih prebivavcev je bilo še precej dobro, če jih ni zadela povodenj ali kaka druga nesreča.

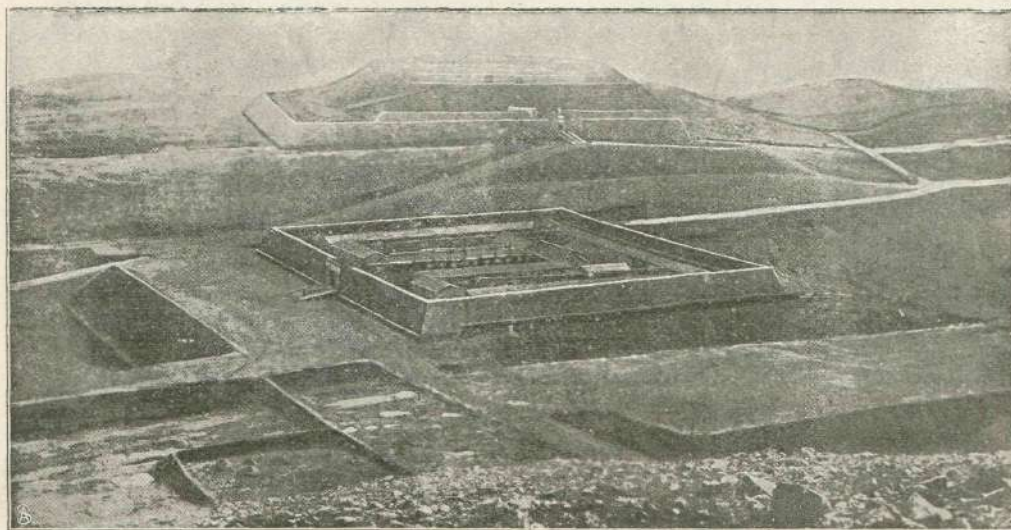
je dajala? vsako leto samo starino „loček“, pridni „morostar“ pa si je iz senožeti napravil rodovitno njivo. Tako je zrastle na robu hiša pri hiši in „živelo“ se je!

In bodočnost barja? Ko stojiš na ljubljanskem gradu in gledaš na lepo, ravno

ljubljsko polje tja proti Posavju, kako se vrsti njiva pri njivi in leže vasi med drevjem, ter se ozreš potem na mrtvo, pusto barje, postaneš nekako žalosten. Ob času povodnji so se zbirali meščani na gradu in gledali na stoječe vode. In kdo je mislil, da prav v tem pustem kraju tiči shranjen zaklad, s katerim se bo olepšala Ljubljana? Kdo je mislil, da bo s to pusto pokrajino naredila Ljubljana ob prav važnem času kupčijo, ki ji prinese obzidje ob Ljublanici, kot se mestu spodobi, ki ji dá tri nove mostove in povrh pa še cel milijon kron dobička! Osuševanje bo stalo okroglih pet milijonov, barje pa bo po osuševanje vredno šest milijonov! Tako nam vsaj zatrjujejo tehnični strokovnjaki. In tako bomo čez nekaj let imeli na jugu Ljubljane prav tako lepo polje, kot je na severni strani; ne bomo več gledali povodenj, in barski samotarji dobé kmalu več stanovavcev, ki bodo s kočami in potem z vami napolnili to lepo ravnino. In izpremenilo se bo marsikaj. Na vsak način prinese osušeno barje svojim prebivavcem boljših časov. Ali ne gremo torej nasproti boljšim časom?

Kaj naj še povem? Ali naj razlagam imena: „barje, morost, močvirje“? Čemu, saj se skoraj ta imena ne bodo več rabila, če bomo tako napredovali! Ali naj povem pravljico o „Žegnanem studencu“? Samo Dolenjci poznajo to ime, v okolici vsi pravijo „Škofljica“. Trije rimski kameni so vanj vzdani; kaj je na njih napisano, kdo ve? Kaj proroškega? Kdo ve. Ali naj gremo v „Jamo“? Četrte ure od Škofljice je. Nekdaj so kopali tu svinec in ljudje iz okolice so imeli zaslužek; še danes se spominjajo. „Ko smo hodili v Jamo“ pravijo, kot bi se jim sanjalo o lepših časih. Zapuščeno je tam vse. Nasipi so še. Skrajni konec barja je tu. Tri velike hiše pod gozdom spominjajo, da je nekdanj tu bilo nekaj. Zdaj ni nič; svinec je izgubil vrednost.

Ljudstvo iz okolice barja se mnogo izseljuje. Reva je naša Dolenjska, propad preti povsod. In vendar ima svoje zaklade. Nevzdignjenih kapitalov, kot je barje, ima naša zemlja še mnogo. Dajmo narodu domače industrije, pomagajmo mu vzdigniti zaklade njegove rodne zemlje, da bo mogel jesti svoj kruh v lepi svoji domovini!

UTRDBE PRED PORT ARTURJEM.